

Kiezen voor een groenere toekomst

De Europese Unie en het milieu

Deze publicatie wordt uitgegeven in alle officiële talen van de Europese Unie: Deens, Duits, Engels, Fins, Frans, Grieks, Italiaans, Nederlands, Portugees, Spaans en Zweeds.

Europese Commissie
Directoraat-generaal Pers en communicatie
Eenheid Publicaties
B-1049 Brussel

Manuscript voltooid in februari 2002.

Illustratie omslag: Nicholas Banfield
Layout omslag: EC-EAC

Bibliografische gegevens bevinden zich aan het einde van deze publicatie.

Luxemburg: Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen, 2002

ISBN 92-894-3122-9

© Europese Gemeenschappen, 2002
Overneming toegestaan.

Printed in Belgium

GEDRUKT OP CHLOORVRIJ GEBLEEKT PAPIER

Kiezen voor een groenere toekomst

De Europese Unie en het milieu

Inhoud

Inleiding	3
Ons milieu vandaag	5
Wat doet de Europese Unie?	7
Klimaatverandering	11
Natuur en biologische diversiteit	13
Gezondheid en leefklimaat	15
Beheer van de natuurlijke hulpbronnen en aanpak van het afvalprobleem	17
Wat moet het bedrijfsleven doen?	18
Uitbreiding van de EU en internationale actie	20
Financiering van milieuzorg	22
Raadpleging van de bevolking en opbouw van samenwerkingsverbanden	24
Conclusie	26
Wilt u meer weten	26

Inleiding

Het „milieu“ werd ooit gezien als een thema van ondergeschikt belang dat alleen belangrijk was voor goed bedoelende natuurliefhebbers – maar niets is tegenwoordig minder waar. Sterker nog, het milieu gaat ons allemaal aan, omdat het verband houdt met alle aspecten van de wereld waarin wij leven en waarvan wij afhankelijk zijn om te kunnen overleven. Het milieu is van invloed op alles wat wij doen: hoe we leven, werken en spelen, onze gezondheid, onze veiligheid en de kwaliteit van ons bestaan.

Als burgers van Europa hebben wij er allen belang bij het milieu om ons heen te beschermen en te verbeteren, want dat leidt tot een beter leven voor ons allemaal. Veel van de problemen die een belangrijke rol spelen in ons dagelijks leven vinden hun oorsprong in factoren die met het milieu te maken hebben – of het nu gaat om het vinden van een oplossing voor astma bij kinderen, het beschermen van huizen tegen overstromingen, het vermijden van verkeersopstoppingen of het vinden van een schoon strand als we op vakantie zijn.

In de afgelopen decennia is duidelijk geworden dat het milieu in de hele wereld ernstig wordt bedreigd als gevolg van door de mens ont-plooid activiteiten. Hierbij valt onder meer te denken aan de verontreiniging van lucht en water, het overmatige gebruik van natuurlijke hulpbronnen als hout en visbestanden, het uitsterven van dier- en vogelsoorten en de vernietiging van hun natuurlijke leefomgeving – hun habitats – en de steeds groter wordende dreiging van de verandering van het klimaat. Maar de mens beschikt over de kennis en de technologische vaardigheden om iets te doen aan deze ontwikkelingen, ervan uitgaande dat de politieke wil en de benodigde visie aanwezig zijn. De wijze waarop wij in Europa op deze problemen reageren, is van invloed op ons eigen geluk en welzijn, maar is ook bepalend voor de

wereld waarin onze kinderen straks moeten leven.

Dus wat kan de Europese Unie – in het bijzonder – doen om het milieu te beschermen en voor erger te behoeden? Het antwoord is: erg veel. In de afgelopen dertig jaar is de EU op het gebied van het milieu steeds doeltreffender gaan werken: er is gemeenschappelijk beleid ontwikkeld, er zijn wetten goedgekeurd en er zijn maatregelen ingevoerd om deze wetten te kunnen uitvoeren, er is hulp geleverd bij het opruimen van vervuiling, er is fundamenteel onderzoek uitgevoerd naar innovaties die het milieu ten goede komen en er is veel gedaan om de bevolking bewust te maken van de milieuproblematiek. Ook op wereldniveau blijft de Europese Unie een doorslaggevende rol spelen. De EU heeft bijvoorbeeld het voortouw genomen bij het stimuleren van landen om effectieve maatregelen te nemen ter bestrijding van de klimaatverandering. De kans dat de inspanningen op dit gebied effect hebben is groot, want de gezamenlijke onderhandelingspositie van vijftien lidstaten legt meer gewicht in de schaal dan wanneer al deze landen afzonderlijk zouden handelen.

Wij staan aan de vooravond van een nieuw tijdperk, waarin landen zullen moeten samenwerken om het milieu te beschermen, want de lucht die wij ademen en het water dat wij drinken worden niet ingeperkt door landsgrenzen. De Europese Unie heeft de middelen en de capaciteit om een belangrijke rol te vervullen bij de totstandbrenging van een nieuwe wereld in een nieuwe eeuw en om een einde te maken aan de oude koppeling tussen economische groei en schade aan het milieu. Voorzitter Prodi van de Europese Commissie heeft gezegd dat Europa zich op een keerpunt in zijn geschiedenis bevindt, aangezien mondialisering niet alleen leidt tot nieuwe problemen, maar ook nieuwe

Recycling van afvalproducten in Europa neemt toe.

mogelijkheden biedt. Als Europese burgers weten wij in wat voor soort wereld wij willen leven en de EU probeert die visie op dynamische wijze – met energie en vastberadenheid – te verwezenlijken.

Toen de Europese leiders in 1992 in Maastricht het Verdrag betreffende de Europese Unie ondertekenden, erkenden zij dat het milieu allerminst een geïsoleerd probleem is – beslissingen op andere gebieden, variërend van vervoer en landbouw tot de uitbreiding van de Unie en internationale handel en ontwikkeling, zijn in positieve of in negatieve zin van invloed op het milieu. Zij verklaarden dat in al het beleid en bij alle activiteiten van de EU in de toekomst rekening moet worden gehouden met het milieu. Deze „geïntegreerde” aanpak blijft het belangrijkste uitgangspunt in de jaren die voor ons liggen.

Er zijn al bewijzen dat aanzienlijke vooruitgang wordt geboekt. Europese initiatieven hebben er bijvoorbeeld toe geleid dat de lucht die wij ademen schoner is geworden, dat benzine niet meer het schadelijke lood bevat en dat kraanwater minder verontreinigende stoffen bevat. Maar er is nog een lange weg te gaan en ook de verwachte uitbreiding van de EU zal een hele reeks nieuwe problemen met zich brengen.

In 2001 heeft de EU zijn zesde milieueactieprogramma geïntroduceerd. Dit programma beschrijft actiepunten, praktische doelstellingen en de middelen om deze te bereiken tot 2010. De Europese Unie hanteert op alle terreinen het principe van duurzame ontwikkeling: het vinden van dat moeilijk te definiëren evenwicht tussen bescherming van het milieu, waarborging van economische vooruitgang en maatschappelijke ontwikkeling. Het algehele doel van duurzame ontwikkeling is de verbetering van de kwaliteit van het menselijk bestaan en tegelijkertijd de bescherming van het milieu, zodat toekomstige generaties in alle delen van de wereld zich kunnen ontwikkelen en een goed en gezond leven kunnen leiden.

De EU is van mening dat, omdat we het milieu met zijn allen delen, wij het recht hebben te worden geïnformeerd en geraadpleegd. De bescherming van dit gezamenlijke natuurlijke erfgoed vraagt om samenwerking – op Europees, nationaal en lokaal niveau – tussen overheden, bedrijfsleven, lobbygroeperingen en niet-gouvernementele organisaties (NGO's), maar ook tussen de inwoners van de EU zelf, als werknemers, managers, beleidsmakers, consumenten, ouders of studenten. Wij kunnen allemaal ons steentje bijdragen aan een milieubewuste, steeds welvarender wordende maatschappij.

Europese resultaten

In de afgelopen dertig jaar hebben door de EU genomen milieumaatregelen bijgedragen tot meetbare verbeteringen op een aantal gebieden:

- de uitstoot van giftige stoffen door de industrie, zoals lood en kwik, is aanzienlijk afgenomen;
- het gebruik van een groot aantal gevaarlijke bestrijdingsmiddelen en chemicaliën is geheel verboden of ingeperkt; dit geldt onder meer voor stoffen die de ozonlaag aantasten;
- de verzuring van bossen en meren als gevolg van de schadelijke uitstoot van zwaveldioxide (SO₂) is sterk afgenomen;
- de recycling van zowel industriële als huishoudelijke afvalproducten zit in de lift en zal voorlopig nog in omvang toenemen;
- een betere zuivering van afval- en rioolwater heeft gezorgd voor schonere meren en rivieren, waardoor vis in rivieren als de Rijn en de Theems weer terug is op zijn oude paaiplaatsen.

Ons milieu vandaag

Zodra er in Europa een grote milieuramp plaatsvindt, wordt iedereen eraan herinnerd hoe kwetsbaar de natuur en het milieu zijn. Voorbeelden zijn de olietanker *Erika*, die in 1999 schipbreuk leed en op de kust van Bretagne liep, waardoor 400 kilometer strand ernstig werd vervuild en meer dan 60 000 zeevogels het er niet levend afbrachten, of de lekkage van 120 ton cyanide in rivieren in Roemenië, slechts een paar maanden later. De EU spant zich steeds sterker in om te volgen wat er allemaal gebeurt en om de vergaarde informatie te gebruiken als leidraad voor de totstandkoming van Europees beleid.

De Europese Commissie verzamelt informatie via haar Bureau voor de statistiek Eurostat en via het Europees Milieuagentschap (EMA). Deze informatie geeft een beeld van op zichzelf staande verbeteringen, maar ook van groeiende behoeften op veel gebieden waar meer actie nodig is. Enkele voorbeelden.

Voor de realiteit van klimaatverandering bestaan doorslaggevende wetenschappelijke bewijzen. Het laatste decennium van de twintigste eeuw was het warmste dat ooit in Europa werd geregistreerd, en de voorspelling is dat de temperaturen in de wereld tot het jaar 2100 met 1 tot 6 graden zullen stijgen. Delen van Noord-Europa hebben elke winter te kampen met meer regenval en overstromingen, terwijl het zuiden steeds droger wordt.

De natuur en de biologische diversiteit worden bedreigd, het aantal in het wild levende dieren en planten neemt nog steeds af. In Europa behoort de helft van de inheemse zoogdieren en eenderde van de reptiel-, vogel- en vissoorten tot de bedreigde diersoorten. Landbouw, industrie en toerisme zijn funest voor de wildernis en voor de natuurlijke leefomgeving – de habitat – van dieren. Veel waterrijke gebieden

en rivierecosystemen zijn al verdwenen, evenals 75 % van de duinen in Frankrijk, Italië en Spanje. Het Europese heide-, steppe- en moeras-areaal is in de afgelopen honderd jaar met wel 90 % afgenomen.

Ondanks het feit dat schadelijke emissies hier en daar zijn gedaald, blijft de luchtkwaliteit zorgen baren.

Het fenomeen zomersmog – dat zijn oorsprong vindt in potentieel schadelijk troposferisch ozon – overschreed in de zomer van 2001 tweederde van de tijd wel ergens in Europa de veiligheids-grenzen. Troposferisch ozon, dat wil zeggen, het ozon in de onderste laag van de atmosfeer, is schadelijk voor de gezondheid, maar ook voor ecosystemen en de landbouw. Stijgende gemiddelde ozonconcentraties sinds 1994 hebben tot gevolg dat de bevolking op de lange termijn in toenemende mate wordt blootgesteld aan dit gevaar. Luchtverontreiniging wordt in verband gebracht met de ernstige toename van long-aandoeningen zoals astma.

De uitstoot als gevolg van vervoer brengt het milieu in toenemende mate schade toe. Het gebruik van auto's en vliegtuigen neemt toe, met name voor toeristische reizen, en dit doet de voordelen van de afgenomen emissie van uitlaatgassen van afzonderlijke voertuigen weer teniet. Hoewel vervoer per spoor en via het water minder belastend is voor het milieu, neemt het marktaandeel van deze wijzen van vervoer alleen maar af.

De hoeveelheid afval die wij in Europa produceren, zal waarschijnlijk blijven groeien. Afvalverwijdering op stortplaatsen en door verbranding – de meest voorkomende methoden – wordt in verband gebracht met water- en bodemverontreiniging, gezondheidsproblemen als gevolg van de uitstoot van stof en gassen,

De schipbreuk van de Erika toonde aan hoe kwetsbaar ons milieu is.

Delen van Zuid-Europa worden steeds droger.

en klimaatverandering. Het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw, dat in het midden van de jaren negentig begon te dalen, begint langzamerhand weer toe te nemen. Er zijn in Europa ruim 30 000 antropogene – dat wil zeggen, door de mens gemaakte – chemische stoffen in gebruik en er is te weinig bekend over de gezondheidseffecten van deze stoffen op de lange termijn.

Natuurlijke hulpbronnen, zoals zoet water, bodem en mineralen, zijn onvervangbaar als zij eenmaal zijn opgebruikt. Ook land is een beperkte hulpbron – er valt niet méér van te

maken. In de laatste twee decennia van de twintigste eeuw werd in enkele lidstaten 12-18 % van het grondgebied opgeslokt door stadsontwikkeling. Langs de kustlijnen werd nog intensiever gebouwd. Ook worden de visbestanden te snel door ons geconsumeerd. In de Keltische Zee staan twaalf van de zestien vissoorten te boek als volledig geëxploiteerd, overbevist of met verdwijning bedreigd.

De terroristische aanslagen van 11 september 2001 gaven eens te meer de noodzaak aan van een gemeenschappelijke strategie ten behoeve van de burgerbescherming in de EU, met netwerken om de dreiging van bioterrorisme en calamiteiten met chemische stoffen of natuurrampen het hoofd te bieden.

Een prachtige planeet

„Het uitzicht op de aarde is erg spectaculair en steeds weer anders. Sinds mijn eerste vlucht in 1990 heb ik veranderingen gezien in wat er uit sommige rivieren stroomt, in het bodemgebruik en in delen van de aarde waar de vegetatie in brand wordt gezet om grond te ontginnen, waarbij enorme aantallen bomen worden opgeofferd. Jazeker, ik maak mij zorgen. We moeten onze Moeder Aarde, de planeet waarop wij leven, met gepaste zorg behandelen.”

Astronaut Frank Culbertson over zijn blik op de aarde vanuit de ruimte (2001)

Wat doet de Europese Unie?

De Europese Unie stelt al meer dan dertig jaar milieunormen. In 1972 eiste de Europese top in Parijs dat er een eerste milieuactieprogramma werd opgesteld en de eerste richtlijnen richtten zich op gevaarlijke chemische stoffen, waterkwaliteit en luchtverontreiniging. De Europese milieuwetgeving respecteert het belangrijke „subsidiariteitsbeginsel”, dit wil zeggen dat nationale en lokale overheden waar mogelijk zelf beslissen over hun prioriteiten – inclusief prioriteiten op het gebied van milieu – en in die zin hun eigen verantwoordelijkheid behouden.

Maar afzonderlijke landen die alleen actie ondernemen kunnen het milieu zo niet altijd beschermen. Trekvogels en andere dieren laten zich niet weerhouden door landsgrenzen. Rivieren stromen van het ene land naar het andere, terwijl unieke landschappen, zoals bergketens, oerbossen, woestijnen en ruige kuststroken zich over landsgrenzen heen uitstrekken. Afval dat in het ene land in zee wordt geloosd, spoelt aan op de kust van een ander land, terwijl de vervuiling of straling afkomstig van een kerncentrale in het ene land de oorzaak kan zijn van misvormingen bij pasgeborenen in een ander land of de veestapel duizenden kilometers verderop kan vergiftigen.

Uit de wereldwijde gevolgen van de klimaatverandering en abnormale afwijkingen in weersystemen zoals bijvoorbeeld *El Niño* blijkt vooral dat het hier om een mondiaal probleem gaat dat om een mondiale reactie vraagt. Geen enkel land, hoe groot ook, kan aan zijn verantwoordelijkheid ontkomen.

De Europese Unie heeft als taak de inspanningen van lidstaten te ondersteunen en te coördineren en te controleren of de regeringen de verplichtingen die zij zijn aangegaan nakomen. Goede bedoelingen zijn immers niet genoeg.

De garantie dat wetten door de lidstaten worden uitgevoerd is een prioriteit van het zesde milieuactieprogramma en de Europese Commissie kan juridische stappen ondernemen tegen landen die zich hier niet aan houden.

Volgens artikel 174 van het EU-Verdrag moet het beleid van de Europese Unie op het gebied van het milieu zijn gebaseerd op het „voorzorgsbeginsel”. Dit houdt in dat in gevallen waarin er geen wetenschappelijke zekerheid bestaat, maar waarin een voorlopige wetenschappelijke beoordeling gegronde redenen biedt om aan te nemen dat er potentiële negatieve effecten op het milieu of de gezondheid bestaan, zelfs al is het risico niet aangetoond, er actie moet worden overwogen om dit gevaar af te wenden.

De kandidaat-lidstaten van de Europese Unie moeten als voorwaarde voor hun lidmaatschap de milieuwetgeving van de EU aanvaarden en toepassen. Voor veel van deze landen, met name de landen van Midden- en Oost-Europa waar tientallen jaren lang zware industrie werd ontwikkeld met weinig oog voor de consequenties voor het milieu, vormt dit een uitdaging zonder weerga.

Duurzame ontwikkeling betekent een langetermijnvisie voor een beter leefklimaat.

Enkele milieumijlpalen in de EU

1967	Eerste milieurichtlijn inzake de indeling, de verpakking en het kenmerken van gevaarlijke stoffen (67/548)
1970	Richtlijn tot vaststelling van een kader voor maatregelen die moeten worden genomen tegen de luchtverontreiniging door motorvoertuigen (70/220)
1973	Introductie van het eerste Europese milieuactieprogramma 1973–1976
1979	Vogelrichtlijn; richtlijn inzake het behoud van de vogelstand (79/409)
1980	Richtlijn betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water (80/778)
1985	Richtlijn betreffende de milieueffectrapportage (85/337)
1990	Richtlijnen inzake het ingeperkte gebruik en de doelbewuste introductie van genetisch gemodificeerde organismen (GGO's) (90/219 en 90/220)
1991	Artikel 6 van het Verdrag van Maastricht stelt dat milieubescherming in al het beleid en in alle activiteiten van de EU moet worden geïntegreerd
1992	Habitatrichtlijn; richtlijn inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (92/43)
1994	Oprichting Europees Milieugentschap
1999	Start van de Milieuweek, de jaarlijks terugkerende milieuconferentie van de EU
2000	Europese kaderrichtlijn water; richtlijn tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid (2000/60)
2001	Introductie van het zesde Europese milieuactieprogramma 2001-2010 <i>Milieu 2010: onze toekomst, onze keuze</i>
2002	Ratificatie van het Protocol van Kyoto inzake klimaatveranderingen

De integratie van de milieuproblematiek in andere beleidssectoren

De integratiestrategie van de EU betekent dat de Europese Unie onderkent dat het EU-beleid op praktisch elk gebied gevolgen heeft voor het milieu en dat de Unie van tevoren een planning maakt om ervoor te zorgen dat deze gevolgen niet schadelijk zijn maar positief. In de landbouw bijvoorbeeld droeg de hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de EU in 1992 bij tot een vermindering van het gebruik van stikstof- en fosforhoudende meststoffen met respectievelijk 25 en 30 %.

Maar dit principe is in de praktijk niet altijd eenvoudig toe te passen. In 1998 begonnen de EU-leiders dan ook met het Cardiff-proces en werd aan verschillende sectoren gevraagd strategieën en programma's te ontwikkelen ter bevordering van de milieubescherming in hun eigen branche. Er werd begonnen met de sectoren vervoer, energie en landbouw, maar deze aanpak zal uiteindelijk op alle bedrijfstakken van toepassing zijn.

Strategie voor duurzame ontwikkeling

De term „duurzame ontwikkeling” verwijst naar de inspanning die moet waarborgen dat economische groei plaatsvindt op een wijze die ook in de toekomst kan worden voortgezet, zonder hulpbronnen uit te putten of schade toe te brengen aan enig onderdeel van de samenleving. Bij dit principe kon het grote publiek zich voor het eerst concreet iets voorstellen tijdens de wereldmilieutop van de Verenigde Naties in Rio de Janeiro in 1992. De uitkomst van deze top was een dubbele uitdaging: enerzijds moest er een kentering teweeg worden gebracht in de verkwistende consumptiepatronen in de geïndustrialiseerde landen en anderzijds moest de armoede in de wereld worden bestreden. Armoede zelf kan een enorme bron zijn van schade aan het milieu, omdat zeer arme mensen geen keuze hebben en om te

overleven alleen maar gebruik kunnen maken van de hun beschikbare natuurlijke hulpbronnen (bossen, rivierwater, wilde dieren enz.) en bovendien niet de beschikking hebben over systemen voor het beheer van afval. De EU heeft zich actief bezig gehouden met de uitvoering van *Agenda 21*, de internationale „blauwdruk” om te komen tot duurzame ontwikkeling en heeft van de voortgang elk jaar verslag gedaan aan de VN-commissie voor duurzame ontwikkeling (UNCSD).

Duurzame ontwikkeling is nu een van de kernprincipes in het beleid van de EU. Tijdens de top in Göteborg in juni 2001 hebben de EU-leiders een Europese strategie voor duurzame ontwikkeling (SDO) aangenomen. Deze strategie schetst een positieve langetermijnvisie voor een welvarender en rechtvaardiger samenleving en een schonere, gezonder milieu; een samenleving die een beter leefklimaat biedt voor ons, onze kinderen en kleinkinderen.

Maar boven alles onderkent deze strategie dat economische groei, sociale samenhang en bescherming van het milieu niet los van elkaar kunnen en mogen worden gezien.

In het verleden waren sommigen van mening dat de bescherming van het milieu inhield dat de levensstandaard moest worden teruggeschroefd, de economische groei moest worden vertraagd en de individuele vrijheid moest worden ingeperkt. Maar wij hebben sedertdien veel geleerd. Om ook in de toekomst vooruitgang te boeken is het nodig dat afwegingen op economisch en maatschappelijk gebied en op het gebied van het milieu met elkaar in overeenstemming worden gebracht en dat in het beleid op de verschillende terreinen dezelfde doelstellingen worden gehanteerd. De EU baseert zich op het principe dat tussen mensen en hun milieu een positieve interactie kan bestaan die voor beide „partijen” voordelen heeft. Het verminderen van subsidies die schadelijk zijn voor het milieu kan bijvoorbeeld goed zijn voor de economie; deskundig beheerde bossen kunnen inkomsten genereren, maar komen ook de biologische diversiteit ten goede; minder intensieve, biologische landbouwmethoden zorgen voor

meer banen op het platteland; en meer welvaart brengt met zich mee dat mensen de vrije tijd hebben om te genieten van en te zorgen voor de natuur om hen heen.

Nieuwe, schone technologieën dragen ook bij aan het bereiken van duurzame ontwikkeling. De EU geeft steun aan het bedrijfsleven en aan onderzoekinstellingen voor de ontwikkeling van groene producten en technologieën. Een stijgende vraag van de consument brengt met zich mee dat er een groeiende markt ontstaat voor milieuvriendelijke goederen en diensten, een ontwikkeling die leidt tot nieuwe banen en groei en op zijn beurt stimulerend werkt voor verdere innovatie en investeringen in technologie.

De EU onderkent dat er in sommige gevallen ook wel moeilijke politieke keuzes zullen moeten worden gemaakt en dat er soms een compromis zal moeten worden gevonden tussen tegenstrijdige belangen. Maar dit zal moeten en kunnen worden opgelost door intelligente, transparante beleidsvorming en volwaardig, eerlijk overleg met de betrokken partijen.

Zesde milieuactieprogramma

Sinds 1973 heeft een aantal veelomvattende milieuactieplannen gediend als leidraad voor het milieubeleid van de EU. In 2001 heeft de Europese Unie haar zesde milieuactieprogramma geïntroduceerd, een programma dat vier gebieden omschrijft waar dringend meer actie nodig is:

- klimaatverandering;
- bescherming van de natuur en de biologische diversiteit;
- gezondheid en leefklimaat;
- beheer van natuurlijke hulpbronnen en aanpak van het afvalprobleem.

Het EU-beleid steunt op een positieve interactie tussen mens en milieu.

Zeven cruciale aandachtspunten

Het EU-actieprogramma 2001–2010 stelt dat er meer actie moet worden ondernomen op de volgende punten:

- **luchtverontreiniging:** Clean Air for Europe (CAFE) is een nieuw programma dat in samenwerking met belangengroepen is ontwikkeld om voortgang te boeken bij het verbeteren van de luchtkwaliteit;
- **afvalrecycling:** als onderdeel van de actie moeten doelen worden gesteld en markten worden geïdentificeerd;
- **beheer van hulpbronnen:** een verstandig gebruik van hulpbronnen moet nieuwe technologieën stimuleren en de belastingdruk verschuiven naar het gebruik van natuurlijke hulpbronnen;
- **bodembescherming:** dit is een prioriteit. Boderosie en -verontreiniging en landinrichting zijn bijzondere problemen;
- **stadsmilieu:** om het leefklimaat voor stadsmensen te verbeteren is actie nodig op een aantal fronten, waaronder ruimtelijke ordening, mobiliteit en afvalbeheer;
- **duurzaam gebruik van bestrijdingsmiddelen:** het geleidelijk aan doen verdwijnen van de gevaarlijkste bestrijdingsmiddelen en het beperken van het gebruik van andere, in de kandidaat-lidstaten en in ontwikkelingslanden, maar ook in de EU zelf;
- **het mariene milieu:** de kust en het mariene milieu van Europa worden bedreigd door – onder andere – overontwikkeling, verontreiniging en overbevissing. In 2001 heeft de EU een strategie goedgekeurd voor het geïntegreerd beheer van kustgebieden. Deze strategie schetst een samenhangende, duurzame aanpak voor de bescherming van de ongeveer 89 000 kilometer lange Europese kustlijn. Zo'n 50 % van de bevolking leeft op minder dan 50 km afstand van de zee en deelt dit gebied met enkele van de meest waardevolle en kwetsbare ecosystemen van de Europese Unie.

Het actieprogramma richt zich niet uitsluitend op wetgeving. Het komt steeds vaker voor dat de EU, in plaats van de interne agenda op het gebied van het milieu naar eigen inzicht vast te stellen, reageert op de bezorgdheid van een publiek dat steeds beter op de hoogte is van de problematiek. Dit heeft geleid tot een verandering van de aanpak, waarbij de prioriteit ligt bij samenwerking en gezamenlijke actie met de verschillende belanghebbenden. Convenanten met de industrie aangaande de bescherming van het milieu bijvoorbeeld kunnen effectiever zijn dan van bovenaf opgelegde wetten. Lokale gemeenschappen bevinden zich in een betere positie om te begrijpen welke stappen er nodig zijn om hun specifieke milieu te beschermen dan verre beleidsmakers. Een kaderbenadering die zich richt op het bereiken van realistische doelstellingen, bijvoorbeeld door de beste werkwijzen op een bepaald gebied met elkaar te delen, zal tot de toekomstige beleidsinstrumenten ter verbetering van het milieu behoren.

Het programma vraagt tevens om actie op zeven kerngebieden: bodembescherming, het mariene milieu, het gebruik van bestrijdingsmiddelen, luchtverontreiniging, stadsmilieu, het beheer van hulpbronnen en afvalrecycling.

Klimaatverandering

Overall om ons heen is te merken dat het klimaat verandert. Sinds het eind van de jaren zestig is het sneeuwdek in de wereld met 10 % afgenomen. Gletsjers trekken zich terug en het zee-ijs is aan het smelten. Dit heeft in de afgelopen vijftig jaar geleid tot een stijging van de zeespiegel met 10-20 cm. Tegelijkertijd is de concentratie van kooldioxide (CO₂), methaan (CH₄) en distikstofoxide (N₂O), de belangrijkste broeikasgassen die bijdragen aan de opwarming van de atmosfeer, sterk toegenomen.

Ook de gevolgen worden zo langzamerhand duidelijk: extreme weersomstandigheden leiden tot meer stormen en overstromingen in het noorden en tot droogte en bosbranden in zuidelijke landen. Als we de klimaatverandering ongecontroleerd haar gang laten gaan, zou het tempo waarin de veranderingen plaatsvinden wel eens te snel kunnen zijn voor sommige dieren en plantensoorten, die daardoor geen tijd zouden hebben om zich aan te passen of te verhuizen. De gevolgen voor de wilde flora en fauna zouden dan wel eens rampzalig kunnen zijn. Tropische ziekten verspreiden zich in een warm, vochtig klimaat sneller en op grotere schaal, en terwijl sommige gewassen beter zullen groeien dan ooit tevoren, zal de voedselproductie in sommige delen van de wereld worden bedreigd.

Wetenschappers, waaronder de intergouvernementele werkgroep inzake klimaatverandering (IPCC), zijn ervan overtuigd dat menselijke activiteiten mede de schuld zijn van de klimaatverandering. De verbranding van fossiele brandstoffen in energiecentrales, het vervoer over de weg en door de lucht, vuilstortplaatsen en fabricageprocessen: dat alles produceert schadelijke emissies. Tussen 1990 en 1999 is de uitstoot van broeikasgassen in de EU met 4 % gedaald, maar er moet nog heel wat gebeuren om de beloftes waar te maken die in

1997 tijdens de internationale conferentie in het Japanse Kyoto werden gedaan om het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering (UNFCCC) van 1992 ten uitvoer te leggen.

Wereldwijde inspanningen

Het Protocol van Kyoto was de eerste multilaterale overeenkomst waarin voor de westerse wereld specifieke doelen werden gesteld voor de terugdringing van emissies. Toen de VS, na de verkiezing van George W. Bush tot president, in maart 2001 aankondigden dat zij zich uit het Kyoto-protocol terugtrokken, zag het er in eerste instantie naar uit dat vele jaren van intensieve onderhandelingen voor niets waren geweest. Maar de EU kwam onder meer in de persoon van milieucommissaris Margot Wallström tussenbeide om het protocol te redden. De Europese Unie nam het voortouw om andere partijen ervan te overtuigen dat het protocol het enige internationale kader vertegenwoordigt waarin de klimaatverandering kan worden bestreden. Tijdens de vergaderingen van de conferentie der verdragsluitende partijen in Bonn in juli (COP6 bis) en in Marrakech in november 2001 (COP7), speelde de EU een cruciale rol bij het redden van het Protocol van Kyoto en bij het uit de weg ruimen van een aantal tot dan toe onopgeloste problemen. Deze overeenkomst effent de weg voor de ratificatie en de tenuitvoerlegging van het Protocol van Kyoto.

De EU doet er momenteel alles aan om het protocol op tijd in werking te doen treden voor de wereldtop van de Verenigde Naties over duurzame ontwikkeling (Rio+10) in Johannesburg in 2002, met voorstellen voor ratificatie en voor een Europese „regeling inzake de handel in emissierechten” om de uitstoot van broeikas-

Sinds de jaren zestig is het sneeuwdek in de wereld met 10 % afgenomen.

Minder broeikasgassen

De EU wil de uitstoot van broeikasgassen als volgt terugdringen:

- met 8 % ten opzichte van het niveau van 1990 tot 2008–2012 (zoals overeengekomen in het Protocol van Kyoto);
- met nog eens 1 % per jaar van 2012 tot 2020;
- met 70 % op de lange termijn.

Klimaatverandering veroorzaakt stormen en overstromingen.

gassen terug te dringen. De eerste fase van het programma beslaat 4 000-5 000 grote energiecentrales en soortgelijke installaties, waarvan wordt verwacht dat zij in 2010 zo'n 46 % van de CO₂-uitstoot in de EU zullen produceren. Lidstaten gaan emissierechten toekennen die de uitstoot van kooldioxide door deze bedrijven moeten beperken. De bedrijven die erin slagen onder hun limiet te blijven, zullen hun resterende emissierechten mogen verkopen aan bedrijven die hun doelen niet halen. Bedrijven die meer willen uitstoten moeten extra rechten kopen van bedrijven die rechten over hebben en bereid zijn deze te verkopen. De EU is van mening dat een systeem dat van CO₂-uitstootrechten een verhandelbaar artikel maakt, de bedrijven zal stimuleren om hun uitstoot op de meest doeltreffende manier te reduceren.

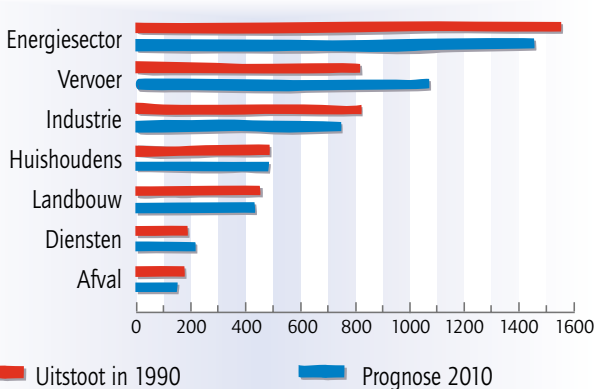
Het Europese programma op het gebied van klimaatverandering ECCP (European Climate Change Programme), dat in juni 2000 werd geïntroduceerd, is ook ontwikkeld om de EU te helpen bij het bereiken van de in Kyoto gestelde doelen. Dit programma werd opgezet in overleg met een groot aantal belanghebbenden van uiteenlopende sectoren, waaronder zeven technische werkgroepen op het gebied van energie, vervoer, landbouw, industrie en andere

sectoren. Het programma heeft meer dan veertig maatregelen geformuleerd die de emissies zouden kunnen terugdringen met twee keer de hoeveelheid die krachtens het Protocol van Kyoto is vereist. Bij de maatregelen die al op stapel staan, gaat het onder meer om richtlijnen over het verhandelen van emissierechten in de EU, de energieprestaties van gebouwen, biobrandstoffen, energiezuinige overheidsaankopen en fluorhoudende gassen. Bij nog eens elf initiatieven gaat het om voorstellen zoals de uitbreiding van het wetenschappelijk onderzoek naar klimaatverandering. En bij 22 op langere termijn te ontwikkelen maatregelen gaat het om de bevordering van warmteproductie uit hernieuwbare energiebronnen en technologische verbeteringen aan voertuigen en brandstoffen. Het ECCP vormt het kader voor toekomstige inspanningen van de EU voor de invoering van innovatieve strategieën die de klimaatverandering een halt moeten toeroepen.

De EU heeft zich ook ten doel gesteld fossiele brandstoffen in verschillende sectoren, zoals de opwekking van warmte en elektriciteit, maar ook het vervoer, te vervangen door hernieuwbare energiebronnen.

De financiering door de EU van wetenschappelijk onderzoek is van cruciaal belang geweest, niet alleen voor het begrip van de klimaatverandering en de gevolgen ervan, maar ook voor de manier waarop men met deze informatie omgaat. Zo maakte in 2000 een door dertig wetenschappers opgesteld rapport het publiek en de beleidsmakers opmerkzaam op de uiteenlopende effecten van de klimaatverandering in het zuidelijke en het noordelijke deel van Europa. Een van de vier themaprogramma's van het vijfde kaderprogramma van de EU voor activiteiten op het gebied van onderzoek en ontwikkeling richt zich op milieu, energie en duurzame ontwikkeling. Dit programma heeft bijvoorbeeld aanloopprojecten op het gebied van de verontreiniging van de atmosfeer en onderzoek naar de effecten van koolstofputten medegefinancierd.

Bijdrage van belangrijke sectoren aan de uitstoot van broeikasgassen

Cijfers in miljoen ton CO₂-equivalenten voor de vijftien lidstaten van de Europese Unie.

Bron: Europese Commissie.

Natuur en biologische diversiteit

De vijftien lidstaten van de Europese Unie strekken zich uit van de koude poolcirkel in het noorden tot de warme Middellandse Zee in het zuiden. Van de door golven geïsoleerde Atlantische kusten tot de hoge Alpentoppen vormt de Unie een enorme verscheidenheid aan natuurlijke habitats en een onvoorstelbare diversiteit aan flora en fauna. Maar bijna overal is deze biologische diversiteit, of kortweg „biodiversiteit“, in gevaar.

Vogels zoals de dunbekwulp zijn zo zeldzaam geworden dat zij het risico lopen uit te sterven, en zelfs de aantallen van ooit relatief veel voorkomende soorten zoals de veldleeuwerik en de tuinfluiter zijn sterk teruggelopen. Van deze negatieve ontwikkeling blijft geen enkele diergroep, van zoogdieren tot insecten, gespaard: 45 % van de Europese vlinders wordt momenteel bedreigd. Langs onze kust brengen visserijmethoden en waterverontreiniging schade toe aan zeedieren zoals kleine walvisachtigen, zeeschildpadden en monniksrobben. Ondoordachte ruimtelijke ordening, verkwistend bodemgebruik en intensieve landbouw hebben bijgedragen aan het verdwijnen van natuurlijke habitats zoals de wetlands en uitgestrekte graslanden waarvan vele wilde soorten afhankelijk zijn om te kunnen overleven.

Wanneer de kandidaat-lidstaten toetreden tot de Europese Unie, neemt het grondgebied van de EU in één keer met 58 % toe, en krijgt de Unie er vele nog ongerepte landschappen, bossen en waterrijke gebieden bij. De instandhouding van deze gebieden is een grote uitdaging voor de komende jaren, en het overnemen van de Europese milieuwetgeving zal een belangrijke stap vormen in dit proces.

Het EU-beleid streeft ernaar het verlies aan biodiversiteit een halt toe te roepen, zowel in Europa als wereldwijd. Twee Europese richtlij-

nen voorzien in de instandhouding van de Europese flora en fauna, waarbij de nadruk ligt op de bescherming van zowel leefgebieden als soorten: in de Vogelrichtlijn van 1979 worden 181 bedreigde soorten en ondersoorten opgesomd waarvoor lidstaten speciale beschermingszones moeten aanwijzen. Soortgelijke maatregelen moeten worden genomen voor trekvogels – in het belang van alle Europeanen.

Mens en wilde natuur met elkaar in harmonie

Volgens de Habitatrichtlijn van 1992 moeten alle EU-landen gebieden van Europees belang aanwijzen en maatregelen formuleren voor het beheer ervan, waarbij de bescherming van de wilde flora en fauna als onderdeel van een strategie van duurzame ontwikkeling wordt gecombineerd met economische en maatschappelijke activiteiten. Samen vormen deze gebieden het „Natura 2000“-netwerk – de hoeksteen van het natuurbeschermingsbeleid van de EU.

Naast deze richtlijnen heeft de EU ook haar steentje bijgedragen aan een reeks belangrijke internationale verdragen, zoals het Verdrag van Bern inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk leefmilieu in Europa (1979) en het Verdrag van Bonn inzake de

Sommige visserijmethoden brengen schade toe aan zeeschildpadden en andere zeedieren.

*Bij traditionele
landbouwpraktijken
werd het landschap
instandgehouden.*

bescherming van trekkende wilde diersoorten (1979).

Het „Natura 2000“-netwerk omvat al zo'n 15 000 gebieden die in totaal zo'n 15 % van het grondgebied van de EU beslaan, en moet in 2004 zijn voltooid. De EU draagt ook bij aan de financiering van maatregelen om het netwerk tot stand te brengen, hoofdzakelijk via de projecten van Life-Natuur. Er is inmiddels meer dan 415 miljoen euro naar meer dan 300 projecten in heel Europa gegaan, variërend van het opnieuw aanplanten van eikenbossen aan de Atlantische kust tot de bescherming van de bruine beer in Oostenrijk. Sinds kort nemen ook enkele kandidaat-lidstaten deel aan het programma.

Het is echter ook van belang dat de instandhouding van de natuur wordt geïntegreerd in andere beleidsterreinen. Een voorbeeld is de landbouw: eeuwen lang ging bij traditionele landbouwmethoden de productie van levensmiddelen samen met de zorg voor het landschap. Met de komst van intensieve landbouwmethoden verdween die koppeling in een aantal gevallen, waardoor de landbouw schade ging toebrengen aan de flora en fauna, essentiële hulpbronnen ging verbruiken en ging bijdragen aan de chemische verontreiniging. Met de toekomstige hervormingen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de EU moet de landbouw in de richting van milieuvriendelijke technieken worden gestuurd, en met name in Midden- en Oost-Europa worden gericht op de

meer extensieve landbouw, waardoor de beste aspecten van traditionele methoden behouden blijven.

Uiteindelijk kunnen praktische acties ter bescherming van de biodiversiteit alleen maar effect sorteren aan de basis, waar de inheemse flora en fauna zich bevinden, en met de steun van de lokale bevolking en gemeenschappen. Volgens de EU hoeven activiteiten die economische voordelen brengen – zoals landbouw of toerisme – niet in strijd te zijn met het natuurbehoud, mits zij op duurzame wijze worden beoefend. Maar om tot deze harmonie te komen moeten alle plaatselijke belanghebbenden van meet af aan worden betrokken bij de planning van datgene wat moet veranderen. EU-beleid wordt niet ontwikkeld om de werkgelegenheid of de levensstandaard in de waagschaal te stellen, maar om het leefklimaat voor ons allemaal te verbeteren. De bescherming van het milieu moet groeien in samenwerking met alle Europeanen.

Gezondheid en leefklimaat

Milieuverontreiniging veroorzaakt bij de mens een groot aantal gezondheidsproblemen, van allergieën en onvruchtbaarheid tot kanker en voortijdig overlijden. Met name kinderen – van alle leeftijden – zijn blootgesteld aan deze gevaren, enerzijds omdat hun vitale organen tot zij vijf jaar oud zijn nog in ontwikkeling zijn, en anderzijds omdat jonge mensen in verhouding tot hun lichaamsgewicht meer drinken, meer eten en meer lucht ademen dan volwassenen.

Verontreinigende stoffen zoals bestrijdingsmiddelen, dioxines en PCB's (polychloorbifenylen) kunnen schade toebrengen aan het ongeboren kind, wat tot miskramen kan leiden, maar ook tot aangeboren afwijkingen of gezondheidsproblemen op latere leeftijd. Het sterftecijfer onder kinderen is nog nooit zo laag geweest, maar ondanks een verbeterde luchtkwaliteit lijden steeds meer kinderen aan astma en chronische ademhalingsproblemen. In sommige lidstaten neemt ook het aantal gevallen van kanker bij kinderen toe; mogelijk houdt dit verband met milieufactoren.

De Europese Commissie en de lidstaten hebben samen een allesomvattende strategie ontwikkeld ter bestrijding van de effecten van milieuvervuiling op de gezondheid. Deze strategie richt zich met name op kwetsbare groepen als kinderen, zwangere vrouwen en ouderen. Het is daarom noodzakelijk dat de gevaren van milieuverontreiniging beter worden onderzocht en voortdurend worden gecontroleerd, en dat er een uitgebreidere voorlichting komt van het publiek. Gezondheidsdeskundigen moeten zich beter bewust worden van het effect van milieufactoren, en omdat jongeren bijvoorbeeld vroeger dan ooit gaan roken, moeten er in het onderwijs initiatieven komen om kinderen beter voor te lichten over de gevolgen daarvan op de lange termijn. Ook bevordert de EU internationale samenwerking om in ontwikkelingslanden het hoofd te bieden aan de gevolgen van

armoede, en van milieuvervuiling in het bijzonder, voor de gezondheid.

De Europese Commissie werkt al een aantal jaren samen met de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en gebruikte de WHO-richtsnoeren vaak als basis voor milieuriichtlijnen van de EU. In september 2000 hebben functionarissen van de twee organisaties in Brussel overleg gevoerd. Ze zijn overeengekomen dat zij nauwer gaan samenwerken bij het onderzoek naar gezondheidsrisico's en het ontwikkelen van normen.

Gezond voedsel

In de afgelopen jaren hebben gebeurtenissen als de uitbraak van de „gekkedoeienziekte” ofwel BSE (bovine spongiforme encefalopathie) onder het rundvee in het Verenigd Koninkrijk – en de gevolgen voor de mens in de vorm van de ongeneeslijke ziekte van Creutzfeldt-Jakob – de consument meer dan ooit bewust gemaakt van wat hij eet. Samenwerking in de hele Europese Unie maakte snelle actie mogelijk om de verspreiding van BSE een halt toe te roepen en de bevolking uitgebreider voor te lichten over de risico's. In reactie op de BSE-crisis riep de EU in 1997 de

Sinds de uitbraak van de „gekkedoeienziekte” zijn consumenten zich meer bewust van wat zij eten.

Wetenschappelijke Stuurgroep in het leven om in de toekomst te garanderen dat er bij de advisering over voedselveiligheid nauwkeurig te werk wordt gegaan.

Ook willen consumenten tegenwoordig weten of de producten die zij kopen, genetisch gemoedificeerde organismen (GGO's) bevatten. De EU past controles toe op de afzet van GGO-producten op de markt en op het mogelijke vrijkomen van deze organismen in het milieu. Door de invoering van nieuwe regels zullen alle artikelen die GGO's bevatten van een duidelijk opschrift worden voorzien, de bronnen traceerbaar zijn en de gevolgen voor het milieu constant worden bewaakt.

Stress in het dagelijks leven

Maar er zijn nog heel veel andere milieufactoren die van invloed zijn op ons welzijn. Naar schatting 25 % van de Europeanen leeft in een onaangenaam leefklimaat als gevolg van lawaaioverlast. De EU heeft paal en perk gesteld aan de door machines veroorzaakte geluidshinder en is van plan nog meer stappen te nemen om de aanvaardbare geluidsniveaus te harmoniseren. Het gebruik van straling is van groot belang in de medische diagnose, maar kan de gezondheid ook schaden. De EU heeft onlangs de normen ter bescherming van werknemers en de bevolking tegen straling – die in 1957 voor het eerst werden vastgelegd – geactualiseerd.

In 2001 is in het witboek van de Europese Commissie een nieuwe strategie geformuleerd voor de beheersing van gevaarlijke chemische stoffen. In deze strategie worden twee duidelijke principes toegepast: voorzorgsmaatregelen waar twijfel is gerezen over de veiligheid, en vervanging van gevaarlijke stoffen door veiligere stoffen waar zulks mogelijk is. Voor de gehele EU geldende normen zullen de beproeving en de risicobeoordeling van zowel nieuwe als bestaande chemicaliën verbeteren. Op internationaal niveau is de EU vastbesloten om het Verdrag van de Verenigde Naties inzake persistente organische stoffen ten uitvoer te leggen. Dit verdrag heeft ten doel een einde te maken

aan het gebruik van twaalf van 's werelds gevaarlijkste chemische stoffen.

Om nog meer verkeerscongestie, luchtverontreiniging en stress te voorkomen en het leefklimaat in de steden te verbeteren, moeten de overheden en planningsautoriteiten „duurzame” transportnetwerken ontwikkelen. De Europese Unie draagt bij aan de financiering van onderzoek m.b.t. het bodemgebruik in steden, en ondersteunt de ontwikkeling van trans-Europese netwerken (TEN's), die het openbaar vervoer en het gebruik van het spoor, de waterwegen en de scheepvaart bevorderen voor het transport van passagiers en vracht.

Beheer van de natuurlijke hulpbronnen en aanpak van het afvalprobleem

Natuurlijke hulpbronnen zijn niet onuitputtelijk. Toch kunnen wij er, door zorgvuldig beheer, van blijven profiteren zonder de toekomstige voorraden meteen uit te putten. Dit betekent dat het verbruik van de hulpbronnen die beginnen op te raken moet worden verminderd en dat er via nieuw beleid, technologieën en innovaties andere manieren moeten worden gevonden om de levensstandaard te handhaven en te verbeteren.

Bossen, rivieren en bodem zijn natuurlijke hulpbronnen die speciale aandacht vergen. Bossen zijn ook economisch van belang; desondanks wordt zo'n tweederde van de bomen in Europa bedreigd, en neemt in het zuiden de schade als gevolg van bosbranden toe. De EU wil dat er nationale en regionale plannen komen voor duurzaam beheer en bescherming van bossen, en een programma dat de consument moet helpen bij het kiezen van hout dat afkomstig is uit deze „groene” bronnen.

Water is voor alle levensvormen een cruciale hulpbron. In 2000 kreeg de aanpak van het rivier- en waterbeheer door de EU een nieuwe wending met de vaststelling van de Europese kaderrichtlijn water, die werd geformuleerd op basis van een baanbrekend, open raadplegingsproces. Met deze richtlijn wil de EU normen stellen voor de waterkwaliteit en ervoor zorgen dat de burger tegen redelijke kosten toegang heeft tot schoon drinkwater.

Naarmate de Europese samenleving steeds rijker wordt, produceert zij steeds meer afval – zo'n twee miljard ton per jaar in de EU – en de verwijdering van dit afval brengt vaak verontreiniging met zich mee die schade kan toebrengen aan de gezondheid. De EU spant zich in voor een daling van de hoeveelheid restafval met 20 % tussen 2000 en 2010; de afname moet tegen het jaar 2050 zelfs 50 % bedragen.

Afvalpreventie, door betere productiemethoden en de vraag van de consument naar groenere producten, is de eerste prioriteit. Vervolgens komen recycling en terugwinning. Het resterende afval moet zo mogelijk veilig worden verbrand; storten komt pas in laatste instantie in aanmerking.

Bossen kunnen – mits goed beheerd – een duurzame rijkdom vormen.

Wat moet het bedrijfsleven doen?

Het Europese ecolabel is te vinden op honderden courante producten die op milieuvriendelijke wijze worden geproduceerd.

De EU ziet in dat de steun vanuit de industrie voor de bescherming van het milieu onontbeerlijk is. Dit betekent dat bedrijven moeten worden geraadpleegd bij het formuleren van nieuwe wetgeving, dat onderzoeksinitiatieven worden medegefinancierd en dat stimulansen worden geboden aan bedrijven die hun milieuprestaties verbeteren. Zo worden elke twee jaar de „European Awards for the Environment“ toegekend aan vier bedrijven die op dit gebied uitzonderlijk goed presteren.

De zorg voor het milieu zou voor bedrijven even belangrijk moeten zijn als klanttevredenheid, en de groeiende tendens in de richting van maatschappelijke verantwoordelijkheid van bedrijven zowel in Europa als wereldwijd, dwingt hen niet alleen hun sociale maar ook hun groene reputatie hoog te houden.

Vrijwillige actie is voor de EU de eerste prioriteit. In 1998 bijvoorbeeld beloofden de Europese autofabrikanten nieuwe motoren te gaan ontwikkelen die de CO₂-uitstoot en het brandstofverbruik tussen 1995 en 2008 met zo'n 25 % zouden terugdringen. Enkele duizenden bedrijven nemen deel aan het milieubeheer- en milieuauditsysteem (EMAS – Environmental Management and Audit Scheme) van de EU en publiceren op regelmatige basis milieuverslagen. In 2001 werd EMAS uitgebreid naar alle bedrijfssectoren en naar overheidsdiensten. De Europese Commissie zelf blijft natuurlijk niet achter; ze heeft de principes van EMAS overgenomen en voor zichzelf interne milieudoelstellingen opgesteld.

De in 1992 door de EU geïntroduceerde milieukeur kent het begerenswaardige „bloem-logo“ toe aan goederen of diensten die voldoen aan strenge milieunormen. Hiermee kunnen consumenten hun koopkracht doen gelden door te kopen bij bedrijven die het milieu respecteren.

De bloem is het enige echte milieukeurmerk dat geldig is in alle vijftien lidstaten van de EU plus IJsland, Liechtenstein en Noorwegen. Het ecolabel is al te vinden op honderden producten in een grote verscheidenheid aan categorieën (19 in december 2001). Voor meer informatie kunt u terecht op de website van het ecolabel (<http://europa.eu.int/ecolabel>).

Verder is het nieuwe geïntegreerde productbeleid van de EU erop gericht, het bedrijfsleven te helpen om de hoeveelheid afval te verminderen via een beter productontwerp dat ervoor zorgt dat goederen langer meegaan en makkelijker kunnen worden hergebruikt of gemoderniseerd, en de markt voor milieuvriendelijke producten uit te breiden.

Schoner en beter zaken doen

Bedrijven beseffen dat de toepassing van schonere technieken zowel belangrijk is voor het drukken van de kosten als ter bevordering van een goede naam en het winnen van klanten. De EU stelt zich ten doel dit milieubewustzijn te versterken, zodat uiteindelijk alle beursgenoteerde bedrijven met 500 werknemers of meer jaarlijks ten behoeve van hun aandeelhouders een „driezijdige balans“ publiceren die niet alleen winst en verlies weergeeft, maar ook een overzicht biedt van de resultaten op maatschappelijk vlak en op het gebied van het milieu.

In het algemeen moeten de milieukosten van goederen en diensten nauwkeuriger in de prijzen worden verrekend. Dit betekent bijvoorbeeld dat de belastingen zó moeten worden vastgesteld dat de kosten die ter compensatie van de effecten van energieopwekking worden gemaakt, op de gebruiker worden verhaald.

Ondanks de nadruk op vrijwillige actie is de EU gewonnen voor in heel Europa geldende normen en strenge sancties tegen bedrijven die schade toebrengen aan het milieu. De richtlijn inzake geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging van 1996 standaardiseert de milieuregelgeving voor de industrie in de hele EU en verplicht bedrijven in bepaalde sectoren tot het verkrijgen van exploitatievergunningen. De richtlijn zal worden geactualiseerd in het kader van het Europese programma op het gebied van klimaatverandering (ECCP).

De Europese wetgeving hanteert het principe dat „de vervuiler betaalt” en er wordt bij de lidstaten aangedrongen op een versterking van de milieuaansprakelijkheidsregimes om ervoor te zorgen dat de industrie haar deel van de verantwoordelijkheid neemt.

De milieukosten van energieopwekking zullen moeten worden gedekt door belastingen.

Uitbreiding van de EU en internationale actie

Het verdwijnen van het IJzeren Gordijn in 1989 bracht in Midden- en Oost-Europa een alarmend beeld van milieuschade aan het licht: vervuilde bodem, verontreinigde lucht en hoge niveaus van chemische toxiciteit en bovendien de angst over de veiligheid van uit het sovjet-tijdperk daterende nucleaire installaties.

Twaalf landen zijn in onderhandeling over toetreding tot de Europese Unie. Om daadwerkelijk te kunnen toetreden moeten de kandidaat-lidstaten hun basismilieunormen aanscherpen, maar dit is niet een prestatie die alle kandidaten gemakkelijk aangaat. Enkele van hen hebben snelle en indrukwekkende voortgang geboekt. Polen bijvoorbeeld heeft een combinatie van wetgeving en financiële instrumenten gebruikt om in de jaren negentig de zwaveluitstoot met 50 % terug te dringen. Maar op enkele andere plaatsen was de voortgang traag. De Europese Commissie heeft benadrukt dat de aanvaarding van de EU-wetgeving op het gebied van het milieu (bekend als het *acquis*) niet vrijblijvend kan en mag zijn. De Commissie voert aan dat de landen van Midden- en Oost-Europa, door in dit stadium het fundament op te bouwen voor duurzame ontwikkeling, de schadelijkste en duurste fouten van het Westen op het

gebied van het milieu zullen kunnen voorkomen.

De EU heeft financiële steun gegeven, met name via het pretoetredingsinstrument voor structuurbeleid (ISPA), dat elk jaar tussen 2000 en 2006 meer dan 500 miljoen euro zal uitbetalen om in de kandidaat-lidstaten investeringen in milieu-infrastructuur te ondersteunen. Maar het overgrote deel van de financiering zal moeten komen uit nationale middelen. Uiteindelijk ligt de verantwoordelijkheid bij de kandidaat-lidstaten zelf. De Commissie heeft geraamd dat zij de komende vijftien tot twintig jaar jaarlijks ca. 2-3 % van het bruto binnenlands product zal moeten besteden aan verbetering van de milieumomstandigheden. Omdat de financieringsbronnen van de overheid niet voldoende zijn, zullen particuliere financieringsmiddelen moeten worden gemobiliseerd, maar ook fondsen van buitenlandse en internationale instellingen.

Maar het beeld is niet helemaal negatief. Uitbreiding levert de EU een grotere verscheidenheid aan habitats, dieren en planten op; en een grotere Unie legt internationaal nog meer gewicht in de schaal. De kandidaat-lidstaten zullen van hun kant weer profiteren van het feit dat zij voldoen aan de milieuwetgeving. Zo bracht een studie die in 2001 namens de EU werd uitgevoerd, aan het licht dat een betere luchtkwaliteit het aantal voortijdige sterfgevallen met 15 000 tot 34 000 zou kunnen verminderen en het aantal gevallen van chronische bronchitis met wel 180 000. De jaarlijkse waarde van al deze verbeteringen wordt geschat op 12 tot 69 miljard euro, ofwel 80 tot 410 euro per hoofd van de bevolking. De algemene voordelen van een schoner milieu zullen voorts niet alleen worden gevoeld in de kandidaat-lidstaten, maar ook in buurlanden zoals Oekraïne, Wit-Rusland en Rusland.

De toekomstige nieuwe leden van de EU beschikken over grote natuurlijke rijkdommen. Uitbreiding zal bijvoorbeeld een verdrievoudiging van de wolvenpopulatie in de EU tot gevolg hebben.

Op het internationale toneel

Nu economische mondialisering onze planeet steeds kleiner maakt, is het duidelijk dat er een steeds grotere noodzaak bestaat om milieuproblemen op internationaal niveau op te lossen. Als een van de rijkste gebieden van de wereld aanvaardt de EU haar verantwoordelijkheid om ontwikkelingslanden te helpen bij het bereiken van milieuvriendelijke groei, zowel via groot-schalige directe financiering van milieuprojecten en -programma's in ontwikkelingslanden als via participatie in multilaterale fondsen zoals het „mechanisme voor schone ontwikkeling” van het Protocol van Kyoto.

De EU heeft een aantal belangrijke internationale verdragen geratificeerd en heeft het voortouw genomen bij inspanningen om de wereldwijde biodiversiteit te beschermen. Het gaat hierbij onder meer om het Verdrag van Rotterdam inzake „voorafgaande geïnformeerde toestemming” (versterking van het recht van arme landen op bescherming tegen milieugevaren), het Verdrag van Basel, dat voorkomt dat rijke landen hun giftige afval dumpen in ontwikkelingslanden, en het Verdrag van Bonn inzake de bescherming van trekkende wilde diersoorten.

De EU is van mening dat de internationale governance op milieugebied moet worden versterkt, dat dit hoger op de politieke agenda moet komen te staan en dat er meer vaste financiering moet komen voor het VN-milieuprogramma (UNEP).

In haar voorbereidingen voor de wereldtop van de Verenigde Naties over duurzame ontwikkeling in 2002 is de EU overeengekomen om te streven naar wereldwijde afspraken over duurzame ontwikkeling, en om te proberen het door de VN gestelde streefpercentage voor ontwikkelingshulp van 0,7 % van het BBP zo snel mogelijk te bereiken.

De EU heeft intensief campagne gevoerd om de milieudimensie te integreren in bredere, multilaterale overeenkomsten. Handelsbeleid en investeringsgedrag kunnen een belangrijke

rol spelen bij de bevordering van milieuvriendelijke groei in armere landen en EU-steun wordt al sinds 1990 onderworpen aan een milieueffectbeoordeling. Tijdens de ministeriële vergadering van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) in Doha (Qatar) in 2001, waar overeenstemming werd bereikt over de lancering van een nieuwe handelsronde, was de EU de drijvende kracht die erin slaagde de milieuproblematiek een plaats te geven in de slotverklaring. De leden stemden in met een speciale rol voor de Commissie voor handel en milieu van de WTO en bevestigden opnieuw hun engagement voor duurzame ontwikkeling.

Het voorzorgsbeginsel in de wereld

Het protocol inzake bioveiligheid bij het Verdrag inzake biologische diversiteit, dat op 29 januari 2000 door 133 regeringen werd ondertekend, formuleert minimumnormen voor de grensoverschrijdende handel op het gevoelige terrein van veranderde levende organismen (VLO's), met inbegrip van zaden en planten. Het bepaalt dat exporteurs de overheid op de hoogte moeten stellen alvorens VLO's in te schepen die mogelijk anderszins kunnen vrijkomen in het milieu van het land van bestemming; dit stelt ontwikkelingslanden in staat hun biodiversiteit te beschermen.

De EU speelde een toonaangevende rol in de telfder ure gevoerde onderhandelingen om terzake tot een overeenkomst te komen. Zij trad daarbij stevig in het geweer tegen pogingen om de regels af te zwakken door deze ondergeschikt te maken aan de overeenkomsten van de Wereldhandelsorganisatie. Door de toepassing van het voorzorgsbeginsel in het protocol werd er qua internationaal milieurecht baanbrekend werk verricht.

Financiering van milieuzorg

N. Barfield

EU-financiering draagt bij aan het schoonmaken van rivieren en kusten.

De financiële middelen ter bevordering van duurzame ontwikkeling en zorg voor het milieu zijn afkomstig van een aantal bronnen binnen de EU. De structuurfondsen bijvoorbeeld dragen bij aan de bevordering van een evenwichtigere sociaal-economische ontwikkeling tussen de lidstaten, waarbij de armere regio's van de Unie steun ontvangen. In 1994-1999 bedroegen de middelen van de structuurfondsen meer dan 150 miljard euro, met nog eens 14 miljard euro in het Cohesiefonds. In 2000 beliepen de

middelen van deze fondsen in totaal eenderde van de EU-begroting. Nationale milieu-instansies zijn betrokken bij de ontwikkeling en de bewaking van alle programma's. De fondsen worden in toenemende mate gebruikt voor milieverbeteringsprojecten zoals het schoonmaken van kusten, havens en rivieren en de sanering van in verval geraakte industriële en stedelijke gebieden. Bovendien ondersteunen zij kleine bedrijven bij de ontwikkeling van milieuvriendelijke technologieën. Financiële steun is ook beschikbaar vanuit onderzoeksmiddelen en middelen voor milieumaatregelen in de landbouw.

In 1992 werd het Life-programma in het leven geroepen. De derde fase van dit programma loopt tot 2004 en is volledig gewijd aan de ontwikkeling van het EU-milieubeleid. Het heeft drie vertakkingen: Life-Natuur, Life-Milieu en Life-Derde landen.

In het kader van Life draagt de EU bij aan de financiering van projecten ter bescherming van het milieu in alle lidstaten. Bijna de helft van het budget van 640 miljoen euro voor 2000-2004 is bestemd voor natuurbescherming. Het programma staat ook open voor kandidaat-lidstaten.

Een nieuwe kans voor afgegraven land in Italië

Oude industrieterreinen in de buurt van steden raken vaak geheel in verval als zij niet langer worden gebruikt. Met het Torre-project in Emilia-Romagna (Italië) wordt in Oriolo een gebied van oude steengroeven, waar de voor het plaatselijke landschap zo typerende flora en fauna door de mijnbouwactiviteiten zijn verdwenen, in zijn oude luister hersteld.

Het project, dat tot 2004 wordt medegefinancierd via het Life-Milieuprogramma van de EU, stelt zich ten doel de natuurlijke biodiversiteit in het gebied te herstellen en een aantrekkelijke groene zone te ontwikkelen voor de lokale bevolking en toeristen. Een innovatief milieueducatieprogramma stimuleert met de hulp van wetenschappers en deskundigen inzake natuurbehoud de bewustwording, en helpt bezoekers hun natuurlijke omgeving naar waarde te schatten.

Herstel van de Alvar-graslanden in Zweden

„Alvar” is de naam van een type habitat bestaande uit harde kalksteen bedekt met een dun laagje grond, de natuurlijke leefomgeving van zeer bijzondere en zeldzame flora en fauna. Alvar-land is te vinden op de eilanden Öland en Gotland en in delen van Zweden en Estland. In 1996 ging er een door Life-Natuur ondersteund project van start voor de bescherming en het herstel van de Stora Alvaret. Hierbij ging het om het verwijderen van de oprukkende ruigtevegetatie en het plaatsen van hekken rond grote delen van het gebied, zodat lokale boeren het weer op traditionele wijze konden laten begrazen. Het project droeg niet alleen bij tot het behoud van de natuur, maar ook tot de instandhouding van traditionele landbouwpraktijken, werkgelegenheid en cultuur.

De Europese Investeringsbank (EIB) verstrekt langetermijnleningen voor projecten die worden ontwikkeld om het milieu te beschermen, waarbij ten hoogste 50 % van de investeringskosten wordt gedekt. In de jaren negentig werden miljoenen euro geleend aan programma's op het gebied van waterbeheer, afvalverwerking en stadsvernieuwing. Ook zijn er leningen beschikbaar voor projecten in aangrenzende gebieden, zoals het Middellandse-Zeegebied en de landen van Midden- en Oost-Europa.

Raadpleging van de bevolking en opbouw van samenwerkingsverbanden

Het EMA vergaart de feiten

Het Europees Milieuagentschap (EMA) in Kopenhagen speelt een cruciale rol bij het verzamelen van informatie. Het agentschap werd in 1990 door de EU in het leven geroepen om duurzame ontwikkeling te ondersteunen door tijdig relevante gegevens te verschaffen aan zowel de beleidsmakers als het brede publiek. Het is de spil van het Europees milieubesluit- en informatienetwerk (Eionet), dat 660 groene organisaties over het gehele continent met elkaar verbindt. De leden van het agentschap zijn te vinden tot buiten de grenzen van de EU in een groot aantal buurlanden.

De regeringen van de lidstaten stemmen in met de Europese wetgeving, dus is er geen excuus om deze niet na te leven. De volledige tenuitvoerlegging van de bestaande richtlijnen is een strategische prioriteit binnen het zesde milieuactieprogramma van de EU. Helaas gaat het in veel gevallen waarin niet in overeenstemming met de Europese wetgeving wordt gehandeld – een groot deel dus van het totale aantal overtredingen van het Gemeenschapsrecht – om milieumaatregelen. De Commissie beschikt over de bevoegdheid, tegen lidstaten inbreukprocedures in te leiden en indien noodzakelijk deze tot bij het Europees Hof van Justitie te voeren, ofschoon het hier om een lang proces kan gaan.

Het aantal officiële klachten over milieuaangelegenheden die de aanleiding vormden tot een inbreukprocedure groeide van 162 in 1996 tot 450 in 1999. En elk jaar velt het Europees Hof meer arresten. In 1992-1994 waren het er 33; dit aantal steeg tot 56 in 1995-1997 en tot 57 in 1998 en 1999.

Maar de juridische weg is niet de enige manier om de nationale overheden ervan te overtuigen dat zij aan hun verplichtingen moeten voldoen. Meer transparantie is een krachtig hulpmiddel dat de Europese burgers in staat stelt druk uit te oefenen op hun leiders. De EU heeft beloofd een geheel bijgewerkt „uitvoeringsscorebord” te publiceren, op basis waarvan het publiek de staat van dienst van elke nationale overheid kan meten. Een strategie van „name, shame, and fame” richt zich op de bekendmaking van positieve voorbeelden en op de aanmoediging van landen die de Europese wetgeving op correcte wijze in nationaal recht hebben omgezet, en brengt traag handelende overheden in verlegenheid.

Transparantie door goed bestuur

De afgelopen jaren heeft de EU vooruitgang geboekt bij de invoering van meer transparantie en bij het op grotere schaal betrekken van de burger bij de besluitvorming. In 2001 stelde het witboek over Europese governance van de Commissie vast dat veel mensen vervreemd raakten en het vertrouwen verloren in het complexe bestuurlijke systeem van de EU, waarbij de Unie werd gezien als een instantie die enerzijds te ver weg staat en anderzijds te opdringerig is. In het witboek wordt gepleit voor beter overleg en een betere dialoog, gesteund op de vijf principes openheid, inspraak, informatieplicht, doeltreffendheid en samenhang. Niet alleen is open overleg de sleutel tot het vinden van het juiste beleid; in de milieubestuurlijke context is het ook van cruciaal belang om dat beleid aan de basis, dat wil zeggen dáár waar het iets uitmaakt, in de praktijk om te zetten.

De EU is vastbesloten het Verdrag van Aarhus inzake toegang tot informatie, inspraak bij de besluitvorming en toegang tot de rechter in milieuaangelegenheden ten uitvoer te leggen. Zo zal een Europees emissieregister van verontreinigende stoffen het publiek in staat stellen via Internet en de media informatie te verkrijgen over de verontreiniging van het milieu door industriële bronnen.

Samenwerking van de EU met belanghebbenden

In het zesde milieuactieprogramma werd de nadruk gelegd op het belang van partnerschappen, waarbij de steun van alle belangengroepen wordt gebruikt voor het bereiken van continue verbeteringen in het milieu en het leefklimaat.

De Europese Commissie en haar directoraat-generaal Milieu erkennen de noodzaak van innovatie in beleidsvorming, en leggen daarbij de nadruk op haalbare doelstellingen ter verbetering van het milieu. Nieuwe manieren om wetgevingsvoorstellen te formuleren, waarbij het volledige spectrum van belanghebbenden – waaronder het bedrijfsleven, de milieulobby en lokale overheden – wordt geraadpleegd, zijn tot ontwikkeling gekomen en zijn bepalend geweest voor initiatieven zoals het Europees programma op het gebied van klimaatverandering (ECCP).

Burgers kunnen hun mening ook geven via hun vertegenwoordigers in het Europees Parlement. De rol van het Europees Parlement in het milieubeleid is de laatste jaren aanzienlijk gegroeid. Het Parlement deelt met de Raad het medebeslissingsrecht over de meeste nieuwe wetten en over relevante delen van de begroting. De Commissie milieubeheer, volksgezondheid en consumentenbeleid is de drukst bezette commissie in het Parlement.

De Commissie werkt ook nauw samen met milieustrongisten – met name met de „Green Group of Eight”, een groep van acht grote Europese milieustrongisaties.

Jongeren

Acties die de burgers in de EU willen bereiken moeten ook jonge mensen aanspreken. De 90 miljoen kinderen van Europa moeten niet uitsluitend worden gezien als slachtoffers van het milieu van tegenwoordig. De jongste generaties maken zich spontaan zorgen over de toestand van onze planeet en willen iets kunnen betekenen.

De EU heeft toegezegd meer te gaan luisteren naar wat jongeren te zeggen hebben. Er zijn nieuwe initiatieven zoals een milieustrong website voor jongeren tussen twaalf en achttien jaar oud en een taskforce genaamd EYE (Environment, Youth and Education – Milieu, jeugd en onderwijs), die ontwikkelingen moet signaleren en kinderen moet helpen bij het begrijpen van de problemen.

„Zij hebben fantastische en nog onaangesproken mogelijkheden om in de toekomst een beter en gezonder milieu tot stand te brengen”, voert Margot Wallström, Eurocommissaris voor Milieu, aan. „Door een „kindvriendelijk” milieu tot stand te brengen, helpen wij de toekomstige bewaarders van onze planeet op weg naar duurzame ontwikkeling.”

Europees commissaris Margot Wallström en winnares Natalia Kyrkopoulou

Wij dromen en dan doen we het

Tijdens de Milieustrong in Brussel in mei 2001 ontvingen kinderen van alle leeftijden onderscheidingen voor hun creatieve werk voor het milieu. In haar winnende opstel schrijft de twaalfjarige oude Natalia Kyrkopoulou uit België:

„Ik zou wel eens willen weten hoe de wereld er vandaag zou uitzien als onze voorouders niet voor zoveel milieustrongproblemen hadden gezorgd. Ik droom van een mooie wereld met schone lucht en schoon water. Onze dromen bepalen wat we willen. Wij dromen ergens van en dan doen we het.”

Conclusie

De verwachting is dat de wereldbevolking in de komende eeuw met 50 % zal toenemen, van 6,1 tot 9,3 miljard. De bevolking van de 49 armste landen van de wereld zal verdrievoudigen. Tenzij de mens de sleutel vindt tot duurzame ontwikkeling, kunnen de gevolgen voor de natuur en voor de natuurlijke hulpbronnen rampzalig zijn.

De actie van de EU ten behoeve van het milieu richt zich op verbetering van het leefklimaat voor iedereen en concentreert zich op de stappen die door samenwerking effectiever kunnen worden genomen. De actie gaat uit van het principe van intergenerationele rechtvaardig-

heid: dat de toekomstige wereldbevolking het recht heeft om in hetzelfde of in een beter leefklimaat te leven als wij nu. Onze rol is die van de beheerder die de door hem geërfde mogelijkheden die de aarde biedt, beschermt en koestert en aan zijn kinderen en kleinkinderen een duurzaam milieu doorgeeft waarin zij en hun kinderen een volwaardig en gezond leven kunnen leiden.

Er staan ons serieuze uitdagingen te wachten, maar dankzij onze inzet kunnen en zullen we iets waardevols tot stand brengen.

Wilt u meer weten

Meer informatie over alle onderwerpen in deze brochure, over het EU-beleid in het algemeen en de activiteiten van de EU ten behoeve van het milieu in het bijzonder, is te vinden op de volgende websites:

Europese Commissie – Directoraat-generaal Milieu:
www.europa.eu.int/comm/environment/

Europees Milieuagentschap (EMA)
org.eea.eu.int

Europese Commissie

Kiezen voor een groenere toekomst
De Europese Unie en het milieu

Serie „Europa in beweging”

Luxemburg: Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen

2002 – 26 blz. – 16,2 x 22,9 cm

ISBN 92-894-3122-9

De bescherming van het milieu op aarde is niet alleen een taak voor individuele regeringen. Er is doelgerichte actie nodig om de kwaliteit van het leven te verbeteren, terwijl tegelijkertijd de natuur moet worden beschermd en problemen zoals de verandering van het klimaat moeten worden bestreden. Dit vraagt om samenwerking en partnerschap dwars door alle lagen van de samenleving en op internationaal niveau.

De Europese Unie heeft zo'n dertig jaar ervaring in het ontwikkelen van beleid en het uitvoeren van actie ter instandhouding van ons natuurlijke erfgoed. De EU heeft hierbij aanzienlijke resultaten bereikt, maar er moet nog veel méér gebeuren om de Europese burgers, hun kinderen en de generaties daarna een schoner en gezonder milieu te kunnen waarborgen.

Overige informatie over de Europese Unie

Via de Europaserver kan op Internet informatie in alle officiële talen van de Europese Unie worden geraadpleegd (<http://europa.eu.int>).

EUROPE *DIRECT* is een gratis telefoondienst om u te helpen antwoorden te vinden op uw vragen over de Europese Unie en om informatie te verstrekken over uw rechten en mogelijkheden als EU-burger:

0800 0905 1950 (Nederland)

0800 920 38 (België)

Informatie en publicaties over de Europese Unie in het Nederlands zijn verkrijgbaar bij:

VERTEGENWOORDIGINGEN VAN DE EUROPESE COMMISSIE

Vertegenwoordiging in België

Archimedesstraat 73, B-1000 Brussel

Tel. (32-2) 295 38 44

Fax (32-2) 295 01 66

Internet:

europa.eu.int/comm/represent/be

E-mail: represent-bel@cec.eu.int

Vertegenwoordiging in Nederland

Korte Vijverberg 5, 2513 AB Den Haag

Tel. (31-70) 313.53.00

Fax (31-70) 360 02 66

Internet: www.eu.nl

E-mail: burhay@cec.eu.int

BUREAUS VAN HET EUROPEES PARLEMENT

Bureau in België

Wiertzstraat 60, B-1047 Brussel

Tel. (32-2) 284 20 05

Fax (32-2) 230 75 55

Internet: www.europarl.eu.int/brussels

E-mail: epbrussels@europarl.eu.int

Bureau in Nederland

Korte Vijverberg 6, 2513 AB Den Haag

Tel. (31-70) 362 49 41

Fax (31-70) 364 70 01

Internet: www.europarl.eu.int/denhaag

E-mail: EPDenHaag@europarl.eu.int

Er zijn vertegenwoordigingen of bureaus van de Europese Commissie en van het Europees Parlement in alle lidstaten van de Europese Unie. De Europese Commissie heeft delegaties in andere landen van de wereld.

De Europese Unie

Lidstaten en kandidaat-lidstaten

Lidstaten

Kandidaat-lidstaten

NL

De bescherming van het milieu op aarde is niet alleen een taak voor individuele regeringen. Er is doelgerichte actie nodig om de kwaliteit van het leven te verbeteren, terwijl tegelijkertijd de natuur moet worden beschermd en problemen zoals de verandering van het klimaat moeten worden bestreden. Dit vraagt om samenwerking en partnerschap dwars door alle lagen van de samenleving en op internationaal niveau.

De Europese Unie heeft zo'n dertig jaar ervaring in het ontwikkelen van beleid en het uitvoeren van actie ter instandhouding van ons natuurlijke erfgoed. De EU heeft hierbij aanzienlijke resultaten bereikt, maar er moet nog veel méér gebeuren om de Europese burgers, hun kinderen en de generaties daarna een schoner en gezonder milieu te kunnen waarborgen.

BUREAU VOOR OFFICIËLE PUBLICATIES
DER EUROPESE GEMEENSCHAPPEN
L-2985 Luxembourg

ISBN 92-894-3122-9

9 789289 431224 >